

Поспех маладога тэатра

Борис Станіслаўскі, адзін з абавязных членаў Прыкарпацкай Украіны, аж да 1945 года — часу вызвалення яго Савецкай Арміяй ад фашысцкіх акупантаў — не меў драматычнага тэатра.

Арганізаваны паслявайна малады тэатр імя Івана Франка пачаў сваю работу, з таго, што паказваў глядачу украінскі класічны рэпертуар.

Пастаноўка п'ес А. Карнейчука, К. Крапівы, К. Сіманюка, Б. Гарбатыва замацавала першыя поспехі калектыва, вынахрыла яго далейшыя шляхі і творчае аблічча.

Свае гастролі ў Віцебску тэатр пачаў спектаклем «Модныя духа» Д. Мядведзева і А. Грэбнева. Як вядома, п'еса гэта пабудавана на фактычным матэрыяле і ўваскарывае «жыццё на сцярозе» саваўнай барацьбы украінскага народа з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. У цэнтры п'есы — дэспадарыя палітыкі ідэя тэатра-партызана, у мінулым ідэянера, Нікалая Куваліна. Кувалінаў меў і цесную сувязь з рэвалюцыйнымі партызанамі з Масквой і сваёй барацьбой у варажым тыле пранёс валакую кар'еру сэрца перамогі над ворагам.

Жыццёвымі сітуацыямі маглі б з'явіцца выдатныя матэрыялы для стварэння высокаартыстычнай драмы. На жаль, у п'есе няма дакладнага сюжэта, асобныя драматычныя хады не звязаны паміж сабой і існуюць без дастаткова ўзаемазвязанай з дзейнасцю асноўнага героя. Унутраны перажыванні дзеючых асоб часам падняты зменшанымі дэталірацыямі.

У гэтым спектаклі «Модныя духа» карыстаецца вялікім поспехам у глядача. У гэтым значнага заслуга актараў і рэжысёра П. Раўцэлага.

Спектакль «Модныя духа» вырашаны ў героіка-рэмаатычным плане. Ад першай радзёўкі в. фронтоў Аічынаў, вайны да помніка-манумента ў канцы — усё ў спектаклі падпарадкавана аднаму: услаўленню велічч пераможца і падвіга савецкага чалавека ў яго барацьбе за ідэю і незалежнасць Радзімы.

Рэжысёр і актараў ўнеслі ў спектакль разнастайныя дэталі, якія надаюць яму большую праяўнасць. Калектыву імкнецца данесці да глядача ва ўсім характэрна характэр савецкага чалавека. Вобраза, створаныя актараў, пераконваюць жыццёвай праўдай.

Але на асобныя характэрныя набудаваныя зменне. Да такіх адносяцца: эпізод у прыёмнай Коха; песня-выклік варажам самацёгу; сцена, калі забіраюць у палон нямецкага сэрвара; невялікія эпізоды ў партызанскім лагэры.

Заслужаным поспехам карыстаецца пастаноўка п'есы Б. Валазіна і В. Сабіра «Сто мільёнаў» (рэжысёр В. Сімаляк).

Марк Штыбнер шавіней перадаць імпералістычнай разведцы чарджы новага матара, сканструяванага бацькам яго блізкага сябра, прафесарам Карэлам Краватым. Шыбнасць арганізуе біспекі, вятрыятыма простах людзей — Караза, яго жонкі, іх дачкі — перашкаджаюць здзеіненню каварнай задуме ворага чэшскага народа. Марк Штыбнер і яго хаўруснікі арыштаваны.

П'еса «Сто мільёнаў» дарэзі займаўшая, У ёй востры сюжэт, напружаныя сітуацыі, нечаканыя хады. Дрэжна тое, што ўчыні галоўнага героя мала матываваны. Занадта даверлівы Марк, і таму велікі ўжо лёгка яго выкрываюць. Тым не менш, тэатр мена зрабіў, каб стварыць спектакль рэалістычна праўдзівым.

Асабліва вылучаецца вобраз жонкі прафесара Кравата (артыстка Е. Нікітчанка). Яна дзяжа перажывае вестку аб смерці сына, бязмежна любіць мужа і дачку. Перад намі вобраз сапраўднай маці.

Мужчым чалавекам, які назавёды зрабіў выбар — з кім яму да дарога, з'яўляецца прафесар Краўтаў у выкананні арт. П. Баброва і Свежыя, непасрэдна ў ролі дачкі Краватых — Рукамы арт. Е. Сердзюк.

Заслужана ў маленкім эпізодзе доктара Грамадзі арт. А. Святланаў, у ролі маёра — арт. В. Паноў.

Да недахопаў спектакля трэба аднесці некаторыя з'яўляючыя зменшанымі эфектамі. Асабліва гэта відавочна ў эпізодзе выхадзі чарджоў. Асталела мітусіцца на сцэне Марк. Успыхае і гасне святло, з другога боку чужыя рамані і г. д. Усё гэта разлічана на зменшані эфект.

На асобныя характэрныя набудаваныя зменне тэатрам на п'есе класічнай украінскай драматыкі, поспех спадарожнічае спектаклю «Наталка Палтаўка».

Украінскае сяло з яго характэрным пейзажам, першыя перы Наталкі, яе ўспаміны аб Пітру даносіць да глядача подых часу. Лёс Наталкі, яе каханне з'яўляюцца асноўнай рухавіцай сілай драматычнай творчасці.

І ад таго, як будзе вырашаны гэты вобраз, залежыць велікі мжогам. У ролі Наталкі выступае артыстка І. Базіленіч. Перад глядачом — маладая дачушча, якая пакутава шуква шчасця. Гордай, смелай, сумленнай і непакушнай з'яўляецца Наталка ў выкананні артысткі Базіленіч.

Ярка ігрэ, ролю маці Наталкі — Гарціны Перціліхі — заслужана артыстка УССР А. Шэўченка. Ролю Міколы выконвае артыст П. Бяляў на значным узроўні актёрскага майстэрства.

Трэба зрабіць заўвагу ў аднас артыста А. Святланава, які ігрэ ролю Вознага, і артыста П. Баброва — у ролі Выборнага. Актары імкнучыся больш расеміянціць глядача, чым данесці да яго хіцкасць Вознага і бспрыячывасць Выборнага.

Спектакль «Наталка Палтаўка» (рэжысёр Н. Вяліцкі) можа знайсці ў рэпертуары Станіслаўскага тэатра адно з вядучых месцаў. Але для гэтага трэба, каб калектыву яшчэ раз і па-новаму прачытаў п'есу. Тады перад глядачом будзе не толькі вясёлы музычны спектакль, а спектакль сацыяльна востры.

Станіслаўскі драматычны тэатр імя Івана Франка з поспехам паказвае свае спектаклі ў Віцебску. Глядачы шчыра прынілі гэты калектыву.

А. МАЎЗОН.

Сцена са спектакля «Наталка Палтаўка» ў Станіслаўскім тэатры імя І. Франка.

Першыя крокі

(З нарады кіраўнікоў раённых аддзелаў культуры Брэсцкай вобласці)

Абласныя ўпраўленні і раённыя аддзелы культуры створаны зусім нядаўна. Але іх роля ў культурным жыцці горада і вёскі вырастае з кожным днём.

Лепш з'яўляецца будаўніцтва новых кіна-тэатраў і хат-чытальні, сельскіх Дамоў культуры. Больш прачытана лекцыяў на навуковыя і сельскагаспадарчыя тэмы. Часцей праводзіцца гутаркі ў палых брыгадах аб міжнародным і ўнутраным становішчы. Надазваюцца вечары моладзі, выступленні мастацкіх агітбрыгад перад насельніцтвам. Сістэматычна выпускаюцца нацыяны, светавыя і вусныя газеты, баявы лісты. У іх дзюларуюцца перадавікі калгаснай вытворчасці і крытыкуюцца людзі, якія працяваюць бязкаштоўнасць да грамадскіх спраў.

Аб усім гэтым было расказана ў дакладзе начальніка абласнога ўпраўлення культуры тав. Зайцава і ў выступленнях работнікаў раённых аддзелаў культуры на абласной нарадзе ў Брэсце.

Асабліва многа ўвагі было аддадзена становішчу кінафіліяў, паказу мастацкіх і дакументальных фільмаў на вёсцы. Кіраўнікі раённых аддзелаў зусім слушна скардзілі на дрэнную работу кінамаханікаў, многія з якіх маюць велікі нізкі прафесійны кваліфікацыю. Гаварылася аб павышэнні палёры карцін для калгасных глядачоў, неабходна павялічыць механіку, якія самавольна дурнаць маршруты перасоак, а ў некаторых вёсках зусім не дамагваюцца фільмаў.

Як вынітаваць на варадзе, найбольш увагай аддзелаў культуры пачаць што карыстацца мастацкай самадзейнасцю, распусьтожанне літаратуры, выступленні прафесійных мастацкіх брыгад, артыстаў эстрады і філармоніі.

Амаль усё ўдзельнікі нарады выказалі незадавальненне нізкім узроўнем выпускнікоў Магілёўскага культасветучылішча, якія надзвычай слаба падрыхтаваны для кіраўніцтва самадзейнымі калектывамі. Большасць з выхаванцаў вучылішча не

спраўляецца з работай мастацкіх кіраўнікоў раённых і сельскіх Дамоў культуры. На вёсцы адчуваецца вялікая патраба ў знаўцах драматычнага і вышэйшага мастацтва, танцавальнай народнай творчасці. А іх на сутнасці ніхто не рыхтуе.

Адно-ж Брэсцкае музычнае вучылішча не можа задавоіць патрабу ў кіраўніках народных арэстраў і харавых калектываў.

На жаль, у наведанні тав. Зайцава і ў іншых выступленнях амаль нічога не было сказана аб змеце-культасветнай работы на вёсцы, аб ідэяна-тэарэтычным узроўні лекцыяў, аб рэпертуары і выканаўчым майстэрстве самадзейных калектываў, народных талентах, якіх багата на вёсцы. Многія загадкі раённых аддзелаў яшчэ не ведаюць, якія карціны дамагваюцца кінаперасоакімі перад насельніцтвам, не цікавяцца кніжнымі фондамі бібліятэк, работай музеяў, паркаў, стадыёнаў.

Увогуле нарада была прысвечана пераважна арганізацыйна-тэхнічным справам. Адчуваецца, што першыя крокі работнікаў аддзелаў культуры яшчэ не зусім упэўненыя.

Маганні гародскай і высокай агітгенцыі, усіх работнікаў культуры павінны быць накіраваны на тое, каб вышэй узняць майстэрства народнай творчасці, зрабіць больш прыгожымі і дасканалымі рэчы, якія вырабляюцца народнымі мастацкімі, разбірамі, інструментамі.

Пачасная задача гародскіх аддзелаў культуры — арганізацыя сістэматычнай данамогі культасветным установам, вёскі кваліфікацыйных лектараў, прафесійнымі мастацкімі калектывамі, майстрамі культуры.

Уважачы змест выхаванчай работы срод гародскага насельніцтва і калгаснага сямяства, аддзелы культуры павінны настаяліва шукаць і новыя формы гэтай работы, нястомна кляціцца аб выростванні актыва дзеячоў культуры.

Наш кар.

Брэст.

Совет Дома культуры

Добра працую харавы гурток жытківіцкага Дома культуры. Рэпертыій хор праводзіцца два разы ў тыдзень, кожная новая песня абмяркоўваецца калектывам. Рэпертуар рэгулярна павялічваецца песнямі савецкіх кампазітараў і беларускімі народ-

нымі песнямі, песнямі народнай дэмакратыі.

Работу гуртка Дома культуры плануе совет мастацкай самадзейнасці, у склад якога ўваходзяць кіраўнікі гурткаў і актывісты-гуртоўны.

Совет разам з членамі калектыва арганізацыя і абмеркаванне спектакляў, канцэртаў, кінакарцін.

Удзельнікі самадзейнасці раённага Дома культуры за апошні час наведлі калгасы «Савецкая Беларусь», імя Молатава, імя Свердлова. Нядаўна ў вёсцы Юркінічы яны арганізавалі літаратурны вечар, прысвечаны А. С. Пушкіну. Былі прачытаны даклад, вершы паэта, пастаўлена інсцэніроўка па п'есе «Цыганя».

Сувязь раённага Дома культуры з калгасамі не абмяжоўваецца толькі пастаўленай канцэртаў. Штомесця ў Доме культуры праводзіцца семінар кіраўнікоў сельскіх і калгасных гурткоў.

Удзельнікі семінараў прысутнічаюць на занятках гуртка Дома культуры, абмяняюцца вопытам.

Нядаўна работнікамі Дома культуры створаны аб'яднаны хор у складзе 110 чалавек з удзельніцамі самадзейнасці вёск Белеў, Пухавічы і хора Дома культуры. Аб'яднаны хор ужо некалькі разоў выступаў перад жыхарамі раёна.

І. САСНІН.

Выступленне

Валынскага хора ў Мінску

На сцэне вясёлая, таленавітая моладзь, са свежымі, звонкімі галасамі. Артысты апынуты ў яркім, прыгожым касцюме. Вялікі з кветак акаймоўваюць галоўны дэкарат. Хор співае, і мілагучна ліюцца задзішныя украінскія народныя песні.

На сцэне вясёлая, таленавітая моладзь, са свежымі, звонкімі галасамі. Артысты апынуты ў яркім, прыгожым касцюме. Вялікі з кветак акаймоўваюць галоўны дэкарат. Хор співае, і мілагучна ліюцца задзішныя украінскія народныя песні. Тацавальна-харавой соітай на канцэрт у Мінску Валынскі народны хор (мастакі кіраўнік і дырыжор — заслужаны артыст УССР А. Самахваленка). Гэта — адзін з самых цікавых нумараў канцэртнай праграмы. Гунаць жыцерадасныя песні. Слухаючы іх, уяўляеш сабе, як расквіцела жыццё на калгаснай Вадзіні.

Цікавая і другая вакальна-танцавальная сцена — украінская народная соіта (абовава нумары ў пастаноўкім балет-маістра Л. Калініна). Усё тут захаляе — цудоўныя песні, вясёлыя танцы, жартоўныя вобразы кума і кумы, любоў моладзі да жыцця.

Добрае ўражанне пакідае харавая група, майстэрства якой вызначаецца чыстатай інтанацыі, выразнасцю дыкцыі, а галоўнае — глыбінёй пачуцця і сапраўднай музыкальнасцю.

Многія нумары, выкананыя а' капэла (валынскія народныя песні «Сіна зозу-

ленька» і «Облетела зозуленька» і іншыя), паказалі значную культуру калектыва, тонкае адчуванне нацыянальнага, народнага каларыту украінскай песні.

Праграма канцэрта ўключае і творы народаў брацкіх рэспублік: рускія, беларускія, эстонскія танцы і песні, творы савецкіх кампазітараў Аляксандрава, Тулікава, Крукава, Палонскага, Макарава, Майбарода.

Жыцерадасны гунаць песня Палонскага «На Палесці гоман, гоман».

Валынскі не толькі прыгожа співаюць, але і танцуюць з захапленнем. Артысты тонка перадаюць нацыянальны каларыт беларускай «Бульбы». Гуцільскі народны танец пераносіць нас зусім у другія месцы. Тут няма стрыманасці і павольнасці рухаў: выкананне характэрна непасрэднасцю, імклівасцю.

Рускія і украінскія народныя танцы поўныя цеплыні і багаты гумарам.

Валынскі хор парадаваў мінчан удальным паказам музыкальнай культуры украінскага народа.

Е. РАКАВА.

На здымку: сцена з калгаснай соіты.

Фота І. Салавейчыка.

КОРАТКА

Семінар кіраўнікоў самадзейнасці раённых дамоў культуры арганізаваны ў Галоўным Упраўленні культасветуаной Міністэрства культуры БССР. Праграма курсу разлічана на 200 чалавек. У якасці выкладчыкаў прыцягнуты метадысты рэспубліканскага Дома народнай творчасці, работнікі тэатраў, дзеячы мастацтва.

Удзельнікі семінара наведваюць тэатры, паркі культуры і адпачынку. Для іх арганізуюцца экскурсіі на прадпрыемствы Мінска. Слухачы абмяняюцца вопытам практычнай работы.

Б. КАЛІНА.

Другая раённая выстаўка работ майстроў народнага вышэйшага і дэкаратывна-прыкладнага мастацтва адкрылася ў г. Жлобіне, Гомельскай вобласці.

Тут шырока экспанаваны творы жывапісу, скульптуры, інструментаў, фатаграфіі, узоры народных вышывак і ткацтва і інш. У выстаўцы ўдзельнічаюць больш 100 ра-

бочых, калгаснікаў, служачых горада і раёна.

Выстаўка карыстаецца вялікім поспехам у наведвальнікаў.

Э. ЕЗЕРСКІ.

Новы радыёвузел абсталяваны ў сельгасардэлі імя Кірава Пінскага раёна. Ад калгаснага цэнтры радыёліній пракладваюцца ў вёскі Трушава, Жолкіна, Боркі, Штодзень ад калгаснікаў паступаюць дзесяткі зьявак на мантаж радыёапарату.

В. ШЫМУК.

Вечары мастацкай самадзейнасці арганізуювае выязная брыгада староінскага раённага Дома культуры.

Нядаўна ў клубе калгаса «Перадавік» Зажыцкіскага сельсавета адбыўся вечар моладзі, на якім развучаныя песні савецкіх і беларускіх кампазітараў, танцы народаў нашай краіны.

П. БАРОДКА.

К. С. Станіслаўскі і сцэнічнае майстэрства

Пятнаццатый год мінула з дня смерці кардыяка рускага тэатра Б. С. Станіслаўскага. Але чым далей адходзіць ад нас гэтая дата, тым больш глыбока мы пачынаем разумець неацнімімую спадчыну вялікага паэтара.

Дыскусія па сістэме К. Станіслаўскага выявіла найцікавейшую сувязь яго эстэтычных ідэй з метады сацыялістычнага рэалізму. Дыскусія паказала, што «сістэма» Станіслаўскага — гэта лінія развіцця нашата сацыялістычнага мастацтва, шлях да нашых чалавек змяняюцца прыпынкі сацыялістычнага рэалізму.

Вывучэнне і авалоданне «сістэмай» Станіслаўскага стала важнейшай задачай тэатральных калектываў, неабходнай умовай далейшага ўздыму савецкага сцэнічнага мастацтва, росту актёрскага і рэжысёрскага майстэрства. Не можа быць паспяховай творчай практыкі без вывучэння, без авалодання спецыфічнымі законам і сцэнічнага мастацтва, якія выдатна распрацаваў Станіслаўскі.

Мастацкі тэатр і яго стваральнікі К. С. Станіслаўскі і В. І. Неіроўчыч-Данчак пачалі пачаць новаму этапу ў гісторыі рэжысуры. Гэта было вялікай заваявай рускай тэатральнай культуры, якая зрабіла ўплыў на ўсё далейшае развіццё савецкага і шматнацыянальнага тэатра.

Адменнай рысай рэжысуры Мастацкага тэатра з'яўляецца ўменне ўбачыць драматычны твор у цэлым. Рэжысёр МХАТ-а глыбока разбіраў прыроду кожнага вобраза, дадзенага драматургам, вызначалі яго «серце», логіку і паслядоўнасць яго дзеянняў. МХАТ-аўцы здаровіліся ад другіх калектываў, паводле вызначэння В. І. Неіроўчыч-Данчакі, «глыбінні» здуму, гармоніі ў яго часткаў спектакля і моцным прывабным дыханнем жыцця».

Д. АРЛОУ,
народны артыст БССР

Ус. Іваноў, успамінаючы адну з рэпетыцый «Броняезда 14—69» у МХАТ-е, якая прайшла ў пакоі без дэкарацыі, без касцюмаў і грывы, лісаў: «Калі я ўбачыў, як іх стаза, стоячы на вярэсках, партызанскі штаб «прапагандаў» амерыканцаў, я з дэкадлай яснасцю зразумеў усё тое, чаму навушчы мае гэты вядарны тэатр, гэтыя вялікія актараў, гэтыя вялікія людзі». Ус. Іваноў прысутнічаў на рэпетыцыі, на якой панаваў цудоўны творчы метад Станіслаўскага. На гэтай рэпетыцыі актараў рыбка і пачуцця паказалі майстэрства «адчуолення ролі».

Жыццёвая прада мастацтва — вось аснова эстэтычнага светалогію Станіслаўскага. Санс тэатральнага мастацтва ён бачыў ў раскрыці тэмы п'есы праз жыццё, праўдзівых вобразаў.

Агульнапрызнаны поспех спектакляў «Броняезд 14—69», «Вораті», «Анна Карэніна», «Тры сястры», «Глыбокая разведка», «Шляды асветы» і інш. з'яўляецца вынікам творчага метада К. Станіслаўскага.

Нашы творчыя работнікі ў пераважнай большасці навучыліся выдатна вызначаць ідэйную задуму таго ці іншага драматычнага твора. Але даўна не ўсе з іх валадоўваюць уменнем увасабляць добра аразумелую ідэю твора ў сцэнічнай дзеі, уменнем забяспечыць гармонію частак, уменнем правесці экраную дзею праўдзівых дзеі, закладзеных ў п'есе.

Адсутнасць-жа дэталёва распрацаваных ліній экраной дзеі п'есы, ролю, адсутнасць моцнай узаемазалежнасці ўсіх ад вожнага ітэрхавоў значыня актараў на ігру ў вобраз, на ігру «ў стан», на самашаква, на рамесціцця прыёмы.

У нашай рэспубліцы сем драматычных тэатраў: чатыры рэспубліканскія, два абласныя і адзін перасоўны. Але дзе, у якім і іх спрабавалі прымяняць на практыцы распрацаваны Станіслаўскім прыём аналізу драматычнага твора, вядомы пад назвай «дзейны аналіз»? Нідзе! А між тым метад «аналізу ў дзеянні» мае вялікае значэнне. Ён варты таго, каб іх запікайца і наспрабаваць правесці на практыцы.

Дзейны аналіз ролі — гэта па-сапраўднаму творчы працэс пазнання ролі і п'есы праз дзею. Дзейны аналіз з'яўляецца канкрэтным і вобразным, ён абавязвае актара да пошукаў дзейнай лініі ўсёй ролі, у кожным момант яго прабывання на сцэне. Актар, аналізуючы ролю праз прасцейшыя фізічныя дзеянні, па-сапраўднаму творча адоўлівае экраную дзею сваёй ролі. Ён вымушан адбіраць матэрыял. А пры адборы матэрыяла, прыгоднага да ўвасаблення спектакля і вобраза, адбываецца п'ялоўны пераход працэса з аналізу ў сітуацыю да ўвасаблення вобраза. Тым і каштоўны гэты прыём, што актара засвойвае п'есу, ролю праз дзейны аналіз, творча праіравае ў сваю ролю. Станіслаўскі імяна гэтага і дамагаўся. Ён хацеў, каб у актара творчы працэс праявіўся ў ролю пачынаўся з першых-жа рэпетыцыі, бо для актара «пазнаць» — азначае «адчуць».

Значыць, дзейны аналіз п'есы, ролі дэмагчымаецца актара ў першых-жа рэпетыцыі адразу-ж творча рапаць свае асалачы.

Гэты прыём ставіць перад актарам мноства задач, актывізуе яго творчасць, абавязвае актара вивучаць жыццё, актывна думаць, шукаць, рапаць. Прыём дзейнага аналізу ролі, п'есы аказвае вялікую паслугу і драматургу, дамагаючы яму выкрываць пропускі, адсутнасць паслядоўнасці ў падзеях, у дзейных лініях вобразаў і г. д.

Не заўсёды добра ўмеюць актара дзейнічаць словам. Многія з іх не валадоўць здольнасцю абуджаць у сваіх партнёраў, а разам з імі і ў глядачоў яркае бачанне вобраза. Буды часцей мы сустракаем актараў, якія нехайна ставяцца да тэкста, абякава вымаўляючы словы сваёй ролі. А між тым з усіх выразных сродкаў актара галоўным «з'яўляецца гучнае слова».

Часта патрабуюць ад актара на рэпетыцыях і спектаклях, каб яны гаварылі на сцэне гучней, ясней, больш выразна. Але актара, які не валадае мовай «славазнай дзеі», можа гаварыць і гучна, і дыкцыяна ясна, але слова не будзе «жыццё», таму што за ім няма ні бачання, ні задачы ўздзейнічаць на партнёра. На сцэне, таксама як і ў жыцці, слова павінна быць сродкам уздзеяння. Вучэнне аб «славазнай дзеі» нам зусім не распрацоўваецца. Ні якія «гучней» не дапамогуць, калі выкананне паабудлена галоўнага — дзейна і ў першую чаргу — слоўнага.

Вачыма ўдзельніка

У гэтай кнізе сабраны вершы, створаныя больш дзесяцігоддзяў, і вершы апошніх гадоў. Шырокі круг распрацаваных у ёй тэм, значны дыягност гучанні. Але кніга гэтая напісана пэтам-лірыкам, і лірычны герой яго так ці інакш прысутнічае ў кожным творы, аб чым-бы ў ім ні гаварылася. Лірычны герой паэта не толькі сучаснік і відзводца вялікіх гістарычных падзей нашых дзён, але і неспрэчна актыўны іх удзельнік. Вось чаму можна сказаць, што галоўнай тэмай творчасці А. Валуціна (а ў кнізе сабрана лепшае з напісаных паэмаў) з'яўляецца жыццё яго пакалення, пакалення, чыя сталасць пачыналася над Сталінградам.

І гэта зусім не таму, што ў кнізе ёсць паслядоўнае адлюстраванне ўсяго шляху навалення, яго надбрабязна біяграфія. Але аб чым-бы ні гаварыў паэт — усё тут прасякнута асабістым пачуццём, усюды прысутнічае, як удзельнік, лірычны герой.

Шляхі пакалення, да якога належыць лірычны герой Валуціна, шляхі салдат і будаўнікоў асветлены гонім вайскага працадара. Таму і адчувае сябе так улюблена ў любых выпрабаваннях гэта пакаленне, што ў кожны момант свайго жыцця чую побач з сабою бяспонныя сталінскія крокі.

Першыя словы гэтага пакалення, словы любові і адданасці, звернуты да таварыша Сталіна. Вершам «Таварышу Сталіну» і адрываецца зборнік.

Валуцін знайшоў правільнае паэтычнае вырашэнне гэтай тэмы, як тэмы асабістай, лірычнай.

Гатоў я
у песнях згарэць прамініста,
У бітве апошняй памёрці ад ран,
Каб толькі жыццё маё кропяло чыстай
У Ваша ўліска, нібы ў акіяна.

Калі паэт здолеў так выказаць пачуцці мільянаў сваіх сучаснікаў, то гэта і ёсць сапраўдна высокая паэзія.

Для лірычнага героя А. Валуціна характэрна глыбока асабістая зацікаўленасць у дэсе Радзімы, чалавечтва, адчуванне свайго актыўнай ролі ў падзеях сусветнага маштаба.

У нас з'яўляецца намала вершаў, якія тракуюць аб падзеях сусветнага і нават «панетарнага» парадку. Вершы гэтыя часта стракаюць асабовымі займеннікамі. Але, на жаль, далёка не заўсёды ў іх прысутнічае сапраўдны, жывы, тыповы лірычны герой.

Ёсць вершы, у якіх адсутнічаюць асабовыя займеннікі. Але нарэдка яны раскрываюць куды больш у лірычным героі паэта, чым вершы, дзе «я» і «мы» спярджаюць сябе шляхам агульнай дэкларацыйнай траскатні.

У А. Валуціна ёсць невялікі верш «Хлопчык з Ленінграда», напісаны ў гады Айчынай вайны.

Заехаўшы з пазіцыі да сям'і сваёй,
Маўчыць палкоўнік
У кватэры над Невой.
Сняжкоў лішчэ з разбітага акна.
Забрала жонку доўгая труна.
Адзін сыночкі...
Ён ад блакады, ад вайны
Нібы парастак у склепе бульбяны
— Вось хлеб... (слыза на партулею —
кап ды кап)
Фашыста пакажу... Жывым прыёць
у штаб...
А сын усюкіну воч блакітныя нажы,
— Не траба! Лепш забітага мяне пакажы!

Мала быць таленавітым паэтам, каб напісаць гэты дзесяць радкоў. Траба самому «маўчаць у кватэры над Невой», траба самому ўсім сэрцам чуць загад Радзімы, укладзены ў вусны знацісленага ад гора і голаду ленінградскага хлопчыка. Тут няма асабовага займенніка, затое кожны радок прасякнуты асабістым пачуццём. Вось чаму верш глыбока лірычны. Падобныя вершаў намала ў А. Валуціна.

Такія вершы А. Валуціна, як «Хлопчык з Ленінграда», «Вяршыня на Алтаі», «Бада аб уральскім танку», «Пра атама» «Помнік на вышале» і многія іншыя — вершы вялікага даўгалецця. Вершы гэтыя не толькі глыбока па думцы, напоўнены жывымі гэрарычным пачуццямі, яны адначасна сур'ёзным паэтычным майстэрствам.

У паэзіі А. Валуціна гучаць самыя разнастайныя інтанацыі — ад ціхага замілавання карцінай роднай прыроды да навінянага слова публіцыста-прамоўцы. І для кожнай свайго інтанацыі паэт умеў знаходзіць неабходны рытмічны ход. Дастаткова параўнаць верш «Мардэка», дзе радкі з іх рухомым і чаканым рытмам узвышаюцца да «мяябуўскага» гучання, і вершы «Родныя дарогі», дзе, здаецца, працітай на поўны голас, — паспыленца з галіц пераспяла антонаўка.

Каштоўнай рысай Валуціна-паэта з'яўляецца яго ўменне прыкмятаць і паэтычна асэнсоўваць дэталі.

Іншы раз з такой, здавалася-б, малой дэталі вырастае абгульчэнне вялікага сэнсу («Чырвоныя стрэлы», «Апошняя парадка», «Каманчы фірмы «Бана» і інш.). Гэта вельмі правільны прыём, і ён сябе ў паэзіі апраўдвае, зразумела, калі апраўдвае сябе ўзятая для падвержэння паэтычнай думкі дэталі.

Іншы раз тэма трыпа прыкмячана дэталі, якая стала паэтычным вобразам, не выдзі перадоў да якога-небудзь абгульчэння. Але, праходзячы праз усё вершы, яны нібы змапоўвае сабою радкі ў адзіную карціну, якая сама на сабе падказвае чытачу якое-небудзь абгульчэнне.

А. Валуцін. «На подступах». Дзяржаўнае выдавецтва БССР. 1952 г.

★
Н. КІСЛІК.

★

Такая дэталі ў вершы «Родныя дарогі» — плады багатай восні, якія спыніліся на дол.

Дзень і ноч міма светлых баро між лясоў, пагоркаў, балот цягнуцца хлебныя абозы. З абозам едуць па родных дарогах дэмабілізаваныя салдаты, кураць партызанскі самасад і скарданца ўпаўнола на навольнасць абозага перасоўвання.

Гутараць салдаты:
— Ціха едем...
— Што гэта за грукат наваколі?
А абознік дзівіцца:
— Суседзі...
То-ж ляжыць антонаўкі на дол.
І вост:
Шчаслівы
У акно пастукае салдат.

Ён і гаворыць ўпаўнола, і пастукае ціха-ціха, нібы бачыцца распясае пераўтоўнішае яго сэрца пшчасце звароту. Пастукае,
І ад ступо спелыя налівы
Раскідае на сцяжынкы сад.

Цаласнасць і закончанасць падае гэтай кардына скразны вобраз яблыкаў, што зрываюцца і надаюць з галінак. Цудоўныя вершы!

На жаль, не заўсёды А. Валуцін абыходзіцца з паэтычнай дэталлю так, як у вышэй прыведзеным вершы. Умеючы добра прыкмятаць, паэт часта перамаўляе дэталі на дэталі, і ў гэтай мазайцы гэты паэтычна думка, і ўвазе чытача няма на чым спыніцца. Вось верш «Багаты жыццё»:

Трашчыць пад ношай яблык сад:
— Не запаніла, восень...
Да спелых бэрэў пады Аблюбаваці восы.

Ціхач блюткая мука,
Як воблачная вата.
(дарачы, наўдала сказана)
Чакае дальняга гудка
Высоны элеватар.
На станцыі чакае ён
Таварыша саставы...

А вось верш «Радасць»:
Медан напоўнены конаўкі
І векавыя збаны.
Бамбардуючы антонаўкі
У сонных садах буданы.

Поўныя ўсе элеватары,
А усё зыпаны ідуць.

Тыя-ж дэталі і ў вершы «Малацьба».

Ці варта паўтараць адны і тыя-ж карціны, вобразы ў некалькіх вершах, калі іх вельмі многа і для аднаго? Так можна напісаць мноства вершаў, даць мноства карцін, якія будуць варыяцыямі на адну і тую-ж тэму.

У гэтых вершах ёсць яшчэ адзін паэтычны грэх — апісаліштва. І «Малацьба», і «Радасць», і «Багаты жыццё», і «Лета» — усё гэта вершы апісалішчнага парадку. Нават знешне хлесткая канпоўка, як, напрыклад, у вершы «Лета», не выраўтовае становішча.

На-другое, такія вершы вельмі многаслоўныя. А ў паэзіі — наколькі гаворка ідзе аб слове — скупасць лепш за шчоррась. Слоўная шчоррасць ідзе ад беднасці думкі. Названыя вершы іменна бедныя па думцы.

Паэт павінен класіфікаваць не толькі аб апраўданасці дэталей, але і аб апраўданасці іх. Гэтыя два моманты непарыўны. Аднак бывае і так, што дэталі здаецца знешне апраўданай, а прыгледзіўшыся — яна не рэалістычная.

У вершы «Касцёр» дэталлю, на якой будзеца абгульчэнне, з'яўляецца касцёр, пакінуты перад бурай Ільчым у Радзіме. Па ўсёй зямлі гараць кастры, якія атрымалі свой агонь ад таго, ленінскага. Гэтыя кастры — ленінскія сцягі. Вельмі правільна паэтычна думка.

Але як падводзіцца да гэтай думкі чытач?

Надарожнікі схавацілі ад непалоўды ў рыбакіны баракі ў Радзіме. Стары рыбак паказвае сваім гасцям агонь на паліне і заўяляе:
Ніколі
Не гасне ля сосен касцёр.

Падыйдзеш уранку, дзе голле
Узняў над палінамі бор, —
Ні следу няма, ні вуголяна,
А ноччу палае касцёр.

Рыбак бачыць гэты касцёр вясн цяпер, у хвіліну свайго апавядання, сваімі вачыма бачыць. І надарожнікі бачаць.

Сапраўды, касцёр сацыялістычнай рэвалюцыі, распалены Ільчым, ніколі не гасне, бо гэта касцёр у пераносным сэнсе, гэта паэтычная метафара. А канкрэтная кастры гаснуць над дажджамі і вятрамі. Канкрэтная кастры не могуць самай сабой гарэць дзесяцігоддзямі, іх павінен хтосьці запалваць уначы, агарачуць, яны паліць і «слад, і вуголяна». Бачыць-жа метафарычны касцёр канкрэтна нельга. Яго можна ўзвясці. А і рыбак і яго госці іменна бачылі касцёр. Непраўдальнасць тут відавочная. І аўтар спрабуе выправіць справу тым, што прымушае рыбака глядзець вачыма чарадзю. Тут яшчэ паліць ілжэрэалізмам, які зусім не да месца ў

дадзеным выпадку. Жыццё дае мноства сапраўды існуючых з'яў, фактаў, дэталей, паэтычна асэнсаваных якія можна было-б зрабіць такое-ж правільнае абгульчэнне, якое ёсць у вершы «Касцёр».

У вершы «Залатая кніга» паэт гаворыць аб тым, што кніга, у якой «абавенне ід гора, пакут, права на пшчасце, праду, спакой, права валодаць зямлёй». — Сталінская Канстытуцыя не згарыць ні ў якім агні, ворагі бясільныя спыняліць яе. Зноў-такі правільна паэтычна думка. У вершы рызык оберет кідзе ў печ «Канстытуцыя», што стала на кніжнай паліцы ў калгаснай хаце. Гэта выклікае гнечны пратэст гаспадара хаты. Ворагі схілілі калгасніка, выведлі за хату і расстралілі. А маленькі сын калгасніка выхадзіў кнігу з агню, уцёк у лес і схавал у дуццо старога дуба. Гэтая кніга пасля патхыла партызан на барацьбу з ворагам.

Усё гэта правільна. Але з верша відаць, што з моманту, калі фашыст кіню кнігу ў агонь, да моманту, калі хлопчык выхадзіў яе з агню, праішоў значны час. За гэты час канкрэтная кніга з паперы і каленкура павіна была згарэць. Праўда, запісаная ў ёй, права народа, заваяваныя ім у барацьбе, — не спаліць ніякім агнём. А вось канкрэтная кніга ў любых перападках, надрукаваная на любой паперы, яны, на жаль, гараць. Аўтар даў у сваім вершы месца самаму банальнаму шулу.

Вельмі моцны, хвалюючы верш «Сталінградская легенда». Полк фашыстаў доўгі час штурмаваў дом, і цэлы месяц нябачны кулямёт касці іх смаротным агнём. Калі варажы самалёты разабілі непрыступны дом, баварцы ўбачылі аднаго забітага савецкага салдата. Ён-та і адбіваў атакі палага палка. Баратра апанавалі страх, і яны ўцяклі.

Усяму тут верыцца — і таму, што адзін салдат трымаў цэлы полк, і таму, што яго мужнасць адзіла і спалохала ворага. Ворагі спалохаліся, бо ўбачылі ў гэтай стойкасці нашага салдата сімвал свайго паражэння. Але не верыцца, што цэлы полк кінюся ўцякаць у страху перад адным мёртвым салдатам. Гэта зноў-такі даніна ўяўнаму рамантызму. Страх ворага тут траба было падаць некай тактычнай і больш праўдальнага. Ад гэтага верш гучыць-бы яшчэ ярчэй. Могуць запярэць, што верш так і называецца «Легенда». Так, але напісаны ён у чыста рэалістычным плане і рэалістычны ў астатніх дэталях, бо аўтар сам добра ведае, што праўда аб Сталінградзе мацней за выдумку.

Анатоль Валуцін — таленавіты паэт. З яго намала патрабуецца, ад яго многага чакаем. У большасці выпадках паэт апраўдвае чаканні чытача. Аб гэтым сведчыць кніга «На подступах» — добрая паэтычная кніга.

Добрая, у першую чаргу, таму, што паэт бачыць жыццё вачыма ўдзельніка вялікіх падзей.

250-годдзе першай рускай газеты

Першая ў Расіі друкаваная газета «Ведомости» вышла ў Маскве ў 1702 годзе ў студзені месяца. Газета пачала выходзіць па ўказу Пятра I, які сам прымаў актыўны ўдзел у яе выданні. «Ведомости» асвятлялі вважныя справы, эканамічнае, сацыяльнае і культурнае жыццё Расіі, а таксама пісалі аб падзеях за граніцай.

Захаваўся ўнікальны нумар гэтай газеты ад 2(13) студзеня 1703 года. «Ведомости» выходзілі на чатырох старонках памерам менш палавіны ліста школьнага сшытку. У гэтых нумары змяшчана 14 заметак, якія набраны дробным царкоўна-славянскім прыфтам. Вось некаторыя шведзямеліці: «Маскоўскія школы паміжаюцца, і 45 чалавек слухаюць філасофію і ўжо дыялектычнае шкале больш 300 чалавек вучацца».

Першыя нумары газеты выходзілі нерэгулярна, па меры накуплення матэрыялу. Тыраж газеты склаўся ад 160 да 4 тысяч экзэмпляраў. З 1710 года газета стала друкавацца грамадзянскім прыфтам.

Маскоўскі тэатр драмы і камедыі паставіў п'есу маладога драматурга Л. Рудога «Гэтых дзён не змоўжыце слава...», якая расказвае аб грамадзянскай вайне на Далёкім Усходзе. Рэжысёр-пастаноўшчык заслужаны артыст РСФСР А. К. Плотнікаў, мастак Е. Е. Гранат.

На адмыку: сцэна з першай дзеі. Сяргей Лазо — артыст П. І. Голышаў, Марыя, падпольны работнік абкома — артыстка Н. В. Меркуданова. Фота К. Іванова. (Фотакроніка ТАСС).

Аб майстэрстве апавядальніка

Выключна актуальныя тэмы закрануў у сваёй апавесці «Зямля маладзее» Ігнат Дуброўскі — асушка балот, сувязь натуры з практыкай, узабуйненне калгасаў. Усе гэтыя тэмы вырашанацца неадрыўна адна ад другой, яны арганічна зліты.

Перад чытачом апавесці выступаюць энергічны, ініцыятыўны студэнт, а потым меляратар Андрэй, саваод Соня, студэнт Васіль, прафесар Казулін, старшыня калгаса Сухкевіч, маці Андрэя знатны буракавад Паўліна Сямёнаўна, маладая калгасніца Зоя, сакратар райкома Салаўёў і рад іншых герояў апавесці, якія робяць агульную карысную справу, — адаюць усе свае сілы і веды пераўтварэнню прыроды. Пры іх дружных намаганнях зямля сапраўды маладзее. Калі ў пачатку апавесці мы бачым парослы асакой безжыццёвы балотны масіў Галаў, то ў канцы апавесці на месцы Галаў бачым квітнеючыя палі, магістральныя каналы, электрастанцыі. За высокія ўраджаі група калгаснікаў унагароджваецца ардамі і медалямі, а маці Андрэя — калгаснаму брыгадэру Паўліне Сямёнаўне Варшані — прывоіваецца званне Героя Сацыялістычнай Працы. Калгас узабуйніўся, стварыў моцную гаспадарку, дамогся высокіх ураджаляў.

І Дуброўскі здолеў па-свойму цікава паказаць характэрно дружнай працы калектыва, у працэсе якой нават такі адсталы гультыяты чалавек, як Іван Рудзко, перавыхоўваецца і становіцца перадавым калгаснікам.

Але вольныя скончылі чытаць кнігу, пазнаміліся з героямі апавесці і задумаліся, хто-ж з іх найбольш нам запамніўся? Бясспрэчна, найбольш каларытна пададзены вобраз Андрэя Варшані. Ён увесь час знаходзіцца ў дэмані, мы запамінаем яго дапытлівы розум, смелую ініцыятыўнасць, сціпласць і разам з тым узаўненасць у сваіх сілах. Вобраз Андрэя намалюваны больш-менш усебакова — мы бачым яго і ў студэнцкай аўдыторыі, і ў рабоце над праектам, і на практычнай рабоце, у поўбаче і ў хаханні.

Іядрона абмяляваны пісьменнікам саброўка Андрэя Сона, прафесар Казулін, калгасніца Зоя, Паўліна Сямёнаўна і жонка прафесара Казуліна Вера Васільеўна. Што датычыцца другіх герояў, то яны раслуемаць яго паводзінамі, безжыццёвымі і адрозніваюцца паміж сабой бадай што толькі прозвішчамі, узростам ці займаемымі пасадамі. Пісьменнік не індывідуалізаваў іх, не надаў ім запамінальных характэрных рысаў. На нашу думку, гэта здарылася толькі таму, што пісьменнік знадта перанасілаў сваю апавесць героямі, а таму і не знайшоў ні часу, ні фарбаў, ні месца, каб спыніцца на іх падрабязней, заглянуць у іх унутраны свет, задумацца над іх індывідуальнай характарыстыкай. Амаль у кожным раздзеле твора мы сустракаем новае прозвішча або імя. Іх набіраецца больш двух дзесяткаў. Але яны з'яўляюцца і знікаюць з памяці чытача амаль бесследна, бо адно толькі прозвішча без мастацкай характарыстыкі, без пэўнай сюжэтна абумоўленай ролі запамінь вельмі цяжка. Вось бацька Зосі Аніс. Ён дапамагаў кабетам згра...

І Дуброўскі. «Зямля маладзее». Апавесць. Дзяржаўнае выдавецтва БССР. 1952 г.

баць сена, уважліва сачыў за дачкой і радзавіўся, што яна не ахстае ад іншых. Даўшы такую характарыстыку Анісу, пісьменнік ставіць кропку і пераходзіць да апісання Зосі і працы на сенажаці. Паўстае пытанне: чаму Зоя павіна адставаць ад другіх, якія на гэта ёсць падставы? Чаму пісьменнік назваў імя бацькі адной з вядучых гераінь і далей забыўся на яго? Аніс яшчэ патрэбны ў апавесці. І яшчэ будзе жаніцца яго сын. Магчыма там пісьменнік паказаў Аніса... Але і там яму не знайшоўся месца для характарыстыкі. А падобных герояў ў апавесці шмат. І ў гэтым адна з істотных хібаў апавесці.

Не атрымаліся вобразы і сакратара райкома Салаўёва, старшыня калгаса Сухкевіча, інжынера абласнога аддзела мелярацыі Бабрыцкага і раду другіх дзеючых асоб. Яны з'яўляюцца эпизадчына, гавораць агульнымі словамі, не паказаны ў жыцці, у поўбаче. Часам пісьменнік прымушае іх рабіць і гаварыць нехарактэрнае для іх. Салаўёў, напрыклад, збіраецца будаваць цукровы завод і іншыя прадырэмствы, забавяваючы, што гэтую справу не пад сілу зробіць сродкам аднаго райна, што будаўніцтва цукронага заводу — справа дзяржаўнага і вырашаецца яна не ў раённых установах.

Або — старшыня калгаса, пажады, паважаны чалавек. Раптам у святлоных штанах, у сандалях на босую нагу, як дзіць, жыццё па вуліцы з газетай, дзе надрукаваны ўказ аб унагародах. Гэты графарэтны танны прыём паказу радасці герояў з прычыны атрымання ўпаўнолаў чытач не раз бачыў у кіно і не раз ужо сустракаў у кнігах.

Гаворачы пра інжынера Бабрыцкага, прыходзіцца закрануць пытанне канфілікта. Фактычна на паводзінах гэтага героя будзеца ўвесь канфіліт апавесці. Але канфіліт не атрымаўся. Мы не бачым тых цяжкасцей, якія прыйшлося пераадолець калектыву савецкіх людзей у ажыццяўленні такой важнай справы, як асушка балот. Увасабле гэтую сілу, на задуме аўтара, Бабрыцкі — інжынер абласнога ўпраўлення мелярацыі. Але чаму? Чаму ён займае такую адданую пасаду і чым раслуемаць яго паводзінамі? Пісьменнік не дае яго паводзінамі ніякага абагрунтавання. Ды і самога Бабрыцкага мы бачым толькі адзін раз, калі ён п'юццадзе на Галаў да Андрэя прызнаць сваю памылку. Вось і ўсё.

Мова герояў не індывідуалізаваная, яны гавораць амаль усе аднолькава, словамі аўтара, а не сваімі.

Аўтар стараўся хутчэй перакзаць падзеі, а не паказаць людзей, забуйніўшы, што галоўнае для мастацкага твора — стварэнне характараў.

Ігнат Дуброўскі, які ў значнай меры авалоўваў майстэрствам мастацкага слова, траба звярнуць увагу на стварэнне поўнакроўных вобразаў савецкіх людзей, пераўтваральнікаў жыцця, больш глыбока і грунтоўна раскрываць іх унутраны свет, адмовіцца ад бесканфілітнасці ў паказе жыцця. І ад таго, наколькі цяжкава ён пераадолеў гэты недахоп, будзе залежаць далейшы рост яго пісьменніцкага майстэрства.

Каштоўная манаграфія

Шмат у нас газетных аб неабходнасці даследавання літаратурнай спадчыны

беларускага народа, аб вывучэнні тых традыцый перадавых пісьменнікаў мінулага, якія пісьменнікі наступных пакаленняў уварбалі ў сябе, развілі і свайго дзейнасцю падрыхтавалі глебу для нараджэння савецкай беларускай літаратуры. Шмат гаворыцца, але робіцца ў гэтым напрамку пэкуль што вельмі мала.

Да гэтага часу няма сур'ёзных манаграфічных даследаванняў твораў XIX стагоддзя — ананімічных паэм «Тарас на Парнасе» і «Энеіда навыварат», няма грунтоўных манаграфій аб такіх пісьменніках, як Ф. Багушэвіч, В. Дуцін-Марцінкевіч, А. Гурмычовіч, П. Бахрыма, Цыпка, М. Багдановіч і інш. Аўтыўныя матэрыялы, заваяваны з творчай дзейнасцю гэтых і іншых літаратараў, яшчэ і цяпер поўнасцю не выяўлены і навукова не даследаваны.

Таму заслугоўвае ўсялякай падтрымкі праца Сяпана — Майхровіча па збіранню і вывучэнню матэрыялаў з гісторыі беларускай літаратуры і яе спадчыны. Аным з вынікаў такога вывучэння з'явілася манаграфія крытыка «Янка Лучына», наданна вытупнаваная асобнай кнігай Дзяржаўным выдавецтвам БССР.

Янка Лучына — пісьменнік-дэмакрат другой паловы XIX стагоддзя, творчасць якога зрабіла значны ўплыў на развіццё беларускай літаратуры. У свай час вершы Я. Лучыны былі папулярнымі сярод чытачоў. Да твораў гэтага песняра нядолі людзкіх з пананай ставіліся Янка Купала і Якуб Колас. «Яшчэ ў пачатковай школе, — успамінае ў сваёй аўтабіяграфіі Я. Колас, — усялякава паналі да мяне ў рудзкіх беларускія вершы, напісаныя Янкам Лучынам (як і потым даведзася). Гэтыя вершы я вывучаў і напамінаў і любіў іх дэкламаваць».

С. Майхровіч. «Янка Лучына. Жыццё і творчасць». Дзяржаўнае выдавецтва БССР. 1952 г.

Сярод маіх родных і знаёмых гэтыя вершы карысталіся вялікім поспехам».

Адначасна ў гэтай панаўляюцца ў народзе паэты мы ведалі вельмі нямнога. Вядомы былі некалькі вершаў Я. Лучыны і некалькі момантаў з яго біяграфіі. Такім чынам, творчае аблічча літаратара з дастатковай выразанасцю нельга было ўявіць, а значыць — мы не маглі выначыць сапраўднага месца і значэння Я. Лучыны ў талачасным літаратурным працэсе.

Зразумела, з якімі цяжкасцямі давалося сутыкнуцца С. Майхровічу, калі ён задумваў даследаваць жыццё і творчы шлях пісьменніка.

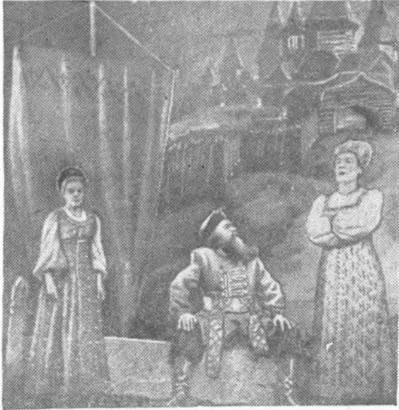
Крытык выбраў адзіна правільны ў дадзеным выпадку шлях — ён заняўся аднаўленнем павых, дагэтуль неведомых твораў Я. Лучыны і матэрыялаў аб ім. Настойліва шукаў і да свае вынікі — у розных архівах і літаратурных крыніцах даследчык знайшоў цікавыя дакументы і творы паэта, якія даюць больш-менш поўнае ўяўленне аб жыцці і мастацкай дзейнасці Лучыны. На падставе новых матэрыялаў і агульнавядомых С. Майхровіч і напісаў патрабную для чытача манаграфію пра аднаго з буйных пісьменнікаў.

Аўтар кнігі правільна рабіць, разглядаючы Янку Лучыну ва ўзаемазвязанай з канкрэтна-гістарычным сацыяльным ладам жыцця, які нарадзіў і фармаваў

Казка на сцэне

Рускую народную казку «Аленька кветка», запісаную С. Аксакавым, і прычым таў яшчэ ў канцы мінулага стагоддзя, а вялікае ўражанне ад яе захавалася ў мяне аж да гэтага часу. Я пазна магу сказаць, што ніякая іншая казка не пакінула такога глыбокага следу, як гэтая. Я сустрэла чытачоў і дзесяцігадовых і дваццацігадовых, якіх таварыш можа ўразаць гэтая казка. Нават чалавек, які яшчэ не ўмеў чытаць, праслухаўшы казку, у першую чаргу адзначыў не казачныя чуды, а тое, што «Аленька добрая».

Спектакль «Аленька кветка» ў тэатры імя Янкі Купалы

Сцэна з першага акта. Злева направа: Алёнушка — арт. Т. Аляксеева, Купец — арт. К. Сянкевіч, Капа — арт. М. Зінкевіч.

Фота І. Салавейчыка.

Таму граба толькі радавацца, што «Аленька кветка» знайшла шлях да нашых чытачоў і глядачоў. За апошнія гады яна шмат разоў выдавалася ва ўсім Савецкім Саюзе, на ўсіх мовах, іспраўлялася ў ялчым тэатры, вышла на экран і на сцэну драматычнага тэатра.

Перш чым перайці да пастаноўкі «Аленька кветка» ў тэатры імя Янкі Купалы, варта сказаць некалькі слоў аб аднайменным фільме, які толькі што прайшоў на нашых экранях. Яшчэ не бачыўшы яго, я распытваў некаторых дзяцей, які ім спадабалася карціна. Усе дзеці мне адказвалі, што ім вельмі спадабаліся незвычайны прыгажосці казачных відаў палатаў, лісоў і ўсялякіх чудаў, а пра аднаго пажыц Алёнушкі і страшнага глядачы бадай што не гаворылі.

Калі я сам пайшоў у кіно, то зразумео, у чым тут сакрэт. Сапраўды, чым на экране былі такія феэрычныя, паказваліся яны так шчодра, глядзецца так ахвотна, што для сутнасці карціны — ідэя — не знайшоўся месца. Адным словам, для вагой глядач меў досыць матэрыялу, а для розуму і сэрца — нічога. Дзеці чаго-ж там было агарод гарадзіць, ствараць такую дарэгу феэрыю?

Тым з большай цікавасцю пайшлі мы глядзець спектакль «Аленька кветка» ў тэатры імя Янкі Купалы. «Страшная» казка адрозьніваецца гледаць ваяк маюць, цэльнай. Вось сям'я купца (артыст К. Сянкевіч) а яго трыма дачкамі. Пасля Аксакава яна папоўнілася няняй (С. Станюта) і слугой Антонам (Л. Баранчык). Мы нічога не маем супраць гэтых новых пераазаў. Антон прымусяў нас трохі пасмяяцца, а няня так уражала ў сям'ю ды такую важную ролю адгаварала ва ўсёй гэтай гісторыі, што нікому і ў галаву не прышло, што яе выдалі ад аўтары п'есы І. Карнавухова і Я. Якубаўвіча, а не Аксакаў. Тут мы знаёмымся з любімымі дачкамі купца. Дзе старэйшай (арт. М. Зінкевіч і Е. Кавалева) шмат разоў выклікалі ў нас насмешку і абурэнне, азе, шчыра кажучы, нянавісці да іх мы не

адчувалі. Наша нянавісць была накіравана на больш небяспечнага злыя сілы, якіх ўвасабляла Баба-яга. Малодшая сястра Алёнушка (Т. Аляксеева) зусім такая самая, як у казцы — маладзенькая, светленькая, шчырая, добрая, наўная. Здаецца, што ёй і граць не трэба, а проста пабыць на сцэне самой сабой.

Вось купец, шукаючы кветку, апынуўся ў зачараваным лесе. У п'есе спецыяльна нехта адзначае, што лесе гэты не заморскі (як у фільме), а свой, мурэмскі, а палац чужы не ў рускім стылі. Дзеці чаго зроблены такі падзел «сефер уліваю» — невядома. Кажуць, што тут іграў ролю нейкія вышэйшыя меркаванні.

Пачынаюцца страхоты ў зачараваным лесе: жабы квакаюць, совы выюць, дэсаці скача, нават камаі дрэў ходзяць. Баба-яга з мужыцкім голасам, што вельмі даражы (артыст М. Ланіус), арганізуе ўсе злыя сілы супраць добрых людзей...

Чую побач голас адзінаццацігадовай дзяўчыны: — Хоць і ведаеш, што казка, а нека страшнавата. Зірнуў я на яе: нешта не відаць страху, а наадварот — вочы блішчаць радасна, узбуджана.

Я ўспоміў старэйшых нашых дзяцей, якіх у свой час стэралі абергалі ад та-

кіх цікавых і прыемных «страхаў». Напэўна можна сказаць, што дзеці ад гэтага нічога не выйгралі...

Афармленне спектакля (М. Баішч), хоць у мільён разоў прасцейшае, чым на экране, але задачу сваю выконвае лепш: належны настрой яно стварае і разам з тым не адцягвае ўвагі ад людзей на сцэне.

У трыццаціх гадах у нашых тэатрах юната гледаць было «мода»: ставіць п'есы такім чынам, каб глядзец яе маглі больш прымаць і ўдзел у падзеях, што адбываюцца на сцэне. Напрыклад, малодзіякі п'ятыя ў гледачоў, куды схаваўся чалавек, ягога пайшчы праследвала, і дзеці дружна стэраліся збыв паліцейскіх са следу.

Як звычайна бывае з кожнай «модай», прыёмам гэтым пачалі злоўжываць, гледачоў сталі прыцягваць усялякімі спосабамі, парушаючы ход і пэлынасць спектакля, які ператараўся ў нейкую гульню. Пачаў аб такіх «спецыяльных» пастаноўках гаварыць не чуваць.

Тым больш кайтоўным с'яўляецца такі спектакль, дзе глядач сам, без ніякага «прыцягвання», не можа стрэмаць сваіх пачуццяў і актыўна ўмевацца ў падзеі на сцэне. У дадзеным выпадку ўдзел даецца быў самы шырокі і актыўны. Сотні галасоў папярэджалі няню і Алёнушку, калі ёй пагражала небяспека. А калі Баба-яга хацела адабраць ад Алёнушкі кветку, то гледачы паўскажалі з меад і гатовы былі кінуцца на дапамогу.

Спектакль «Аленька кветка» — гэта першая рэжысёрская работа нашай народнай артысткі І. Ждановіч. І работа ўдалая, прадуманая, зробленая з тактам і густам. Калі будзе дазволена, я хацеў-бы сказаць, што ў пастаноўцы адчуваецца жаночая рука і сэрца.

У спектаклі мы бачым паступовае збліжэнне Алёнушкі са страшыдлаам (арт. В. Курдовіч). Мы самі прывыкаем да яго, бачым яго добрую душу, адчуваем да яго сімпатыю і, нарэшце, ён нам самім не здаецца такім ужэ страшным і брыдкім. Такім спосабам глядач арганічна ўспрымае ідэю, дзея якой створаны і казка і спектакль: унутраны воблік чалавека важней за вонкавы выгляд.

Трэба нажадаць, каб вызначэнне спектакля — «дзіцячы» — не перашкодзіла і больш дарослым патягнэць гэтую пастаноўку, бо ў ёй гаворыцца аб такім пачуцці, якому «всё возроста покорны».

Янка МАУР.

Стаханаўцы — аўтары кніг

Рэдакцыя навукова-тэхнічнай літаратуры Дзяржаўнага выдавецтва БССР за апошнія два гады ў серыі «Бібліятэка стыханаўцаў» выпусіла 30 брашураў наватараў вытворчасці фабрык і заводаў Беларусі.

Славяцца сваёй выдатнай працай стыханаўцы заводу імя Варашылава. Аб сваіх дасягненнях у працы расказвае ў брашуры «Наша маладзёжная брыгада скараснікоў» тав. Маладзюць.

Вопыт работы наватараў лёгкай прамысловасці рэспублікі абагулены ў брашурах стыханаўкі Віцебскай аўтоавакварнай фабрыкі тав. Галубокавай — «За эканомію шкурнай сыравіны», стыханаўкі Магілёўскай швейнай фабрыкі тав. Марковіч — «Як мы дабіліся

выпуску прадукцыі выдатнай якасці». Наватары вытворчасці Мінскага тонкасукольнага камбіната тт. Манькоўскай і Федарычыка напісалі брашуру «Па металу інжынера Кавалева».

Нядаўна выдана кніга знатнага тэхнічнага спецыяліста тав. Нікалаева — «Па металу Івана Куценкова».

У гэтым годзе рэдакцыя навукова-тэхнічнай літаратуры ў ценным садружстве са стыханаўцамі, інжынера-тэхнічнымі і навуковымі работнікамі падрыхтуе некалькі кніг, якія падагуляць вопыт работы наватараў вытворчасці важнейшых заводаў рэспублікі. Рыхтуецца да друку кніга «Працоўныя справы наватараў Гомсельмаша».

Металычны кабінет культаветработы

Пры Кіраўскім раённым Доме культуры Бабруйскай вобласці працуе металычны кабінет у дапамогу работнікам сельскіх клубных устаноў.

Пры кабінете арганізаваны фотавыстаўка «Жыццё і дзейнасць В. І. Леніна і І. В. Сталіна» і фотамантажы, якія паказваюць работу гурткоў мастацкай самадзейнасці. Задачы сельскіх і калгасных клубоў, хат-чытальні, кіраўнікі гурткоў мастацкай самадзейнасці маюць магчымасць пазнаёміцца ў кабінете з металычнымі матэрыяламі аб формах і метадах правядзення палітмасавай і культуры-асветнай работы, аб прапагандзе сельскагаспадарчых ведаў і вопыту перадавоў сельскай гаспадаркі, аб мастацкім выхаванні і выпуску наспенных газет, баявых лістоў і г. д.

(Наш кар.)

Творчыя планы вучоных

У Інстытуце літаратуры і мастацтва Акадэміі навук БССР у 1952 г. закончылі складанне «Кароткага нарыса гісторыі савецкай беларускай літаратуры». Нарысы ўводзіць састаўнай часткай у гісторыю літаратуры народаў СССР, якая будзе выдадзена ў Маскве Інстытутам сусветнай літаратуры імя Горькага. Закончана аўтарская работа над «Нарысамі гісторыі беларускай літаратуры» (вучэбны дапаможнік для студэнтаў ВНУ). Падрыхтаваны да друку 5-ы том збору твораў Я. Купалы. Вышла ў свет манатрафія аб П. Броўку, дзялімі выходзіць аб П. Глебку.

Сектар мастацтва выканаў тры работы: «Беларуская савецкая архітэктура 1917—1932 гг.», «Выяўленчае мастацтва перыяду фармавання беларускай народнасці» і «Асноўныя этапы развіцця беларускага савецкага тэатра».

У новым годзе галоўная ўвага Інстытута зяртаецца на вырашэнне праблем развіцця крытычнага рэалізму ў беларускай літаратуры пачатку XX стагоддзя, сацыялістычнага рэалізму ў беларускай савецкай літаратуры, руска-беларускай літаратурных сувязей, тыповасці, традыцыі і навагтарства. У творчыя планы сектара літаратуры ўключаны тэмы: «Становленне сацыялістычнага рэалізму ў творчасці Я. Купалы», «Рэалізм у дзярволюцыйнай творчасці Я. Коласа», «Максім Горкі і беларуская літаратура пачатку XX стагоддзя», «Владзімір Маякоўскі і беларуская савецкая паэзія».

Будзе завершана выданне шасцітомнага збору твораў Я. Купалы. Супрацоўнікі Інстытута падрыхтуюць да друку зборнік крытычных і публіцыстычных артыкулаў Я. Коласа, напішуць манатрафію аб творчасці К. Крапівы, М. Лынькова, Э. Цёткі.

Па сектары мастацтва будучы завершаны «Нарысы па гісторыі выяўленчага мастацтва Беларусі», напісана манатрафія аб творчым шляху народнага артыста СССР П. Малчанова.

У Інстытуце мовазнаўства Акадэміі навук БССР у 1952 годзе распораскоўваліся праблемы дыялекталогіі і гісторыі беларускай мовы і беларускай лексікаграфіі. Складаны «Нарысы па гістарычнай граматыцы беларускай мовы». Прадаўжалася работа над збораннем і апрацоўкай матэрыялаў для дыялекталогічнага атласа беларускай мовы.

Чацверты том твораў Якуба Коласа

У маскоўскай кніжнай магазіны падпісных выданняў наступіла чацвертая кніга чатырохтомнага збору твораў Якуба Коласа ў перакладзе на рускую мову.

Гэтая выданне вышла пад рэдакцыяй П. Броўкі, М. Ісакоўскага і Я. Мазалькова тыражом у 20 тысяч экзэмпляраў і ажыццэлена Дзяржаўным выдавецтвам мастацкай літаратуры да 70-годдзя з дня нараджэння Якуба Коласа.

У кнізе змешчаны апавесці Якуба Коласа: «Дзед Талаш» («Дрыгва») — у перакладзе М. Златагорава, «На прасторах жыцця» — у перакладзе М. Шкаленкі, «Аддзіч-пенец» — у перакладзе В. Цвелева і «На роставях» — у перакладзе Р. Рубінай. П'еса «Вайна вайне» перакладзена Л. Ракоўскім.

У адзеле публіцыстыкі змешчаны артыкулы і прамовы Якуба Коласа. Аддзел ажыццяўляе яго прамовы на ўрачыстым паседжанні ў Вялікім тэатры Саюза ССР, прысвечаным 70-годдзю таварыша І. В. Сталіна, 21 снежня 1949 года.

Масква.

З выстаўкі работ мастакоў-аматараў Маскоўскай вобласці. Скульптура «Чапалеў у баю». Работа шафэра І. Н. Грышына.

Фота Н. Куляшова. (Фотакроніка ТАСС).

Хроніка

Арышт групы ўрачоў-шкоднікаў

Некаторы час таму назад органамі Дзяржаўнай бяспекі была раскрыта тэарыстычная група ўрачоў, якія ставілі сваёй мэтай, шляхам шкодніцкага лічэння, скараціць жыццё актыўным дзеячам Савецкага Саюза.

У ліку ўдзельнікаў гэтай тэарыстычнай групы аказаліся: прафесар Воўсі М. С., урач-тэрапеўт; прафесар Вінаградцаў В. Н., урач-тэрапеўт; прафесар Юган М. Б., урач-тэрапеўт; прафесар Егорцаў П. І., урач-тэрапеўт; прафесар Фельдман А. І., урач-тэрапеўт; прафесар Зінгер Я. Г., урач-тэрапеўт; прафесар Грыштын А. М., урач-тэрапеўт; прафесар Гітман Г. І., урач-тэрапеўт.

Дакументальнымі данымі, даследаваннямі, заключэннямі медыцынскіх экспертаў і прызнаннямі арыштаваных устаноўлена, што значныя, аўтаацэнныя скрытыя ворагамі народа, ажыццяўлялі шкодніцкае лічэнне хворых і падрывалі іх здароўе.

Следствам устаноўлена, што ўдзельнікі тэарыстычнай групы, выкарыстоўваючы сваё становішча ўрачоў і алоўжываючы давер'ем хворых, ападок па-адрэфеку падрывалі здароўе апаіных, наўнасна ігравалі даныя аб'ектыўнага абследавання хворых, ставілі ім пярэвылічны дыягназы, якія не аспавядалі сапраўднаму характару іх захворванняў, а затым няправільным лічэннем гублілі іх.

Злачынцы прызналіся, што яны, выкарыстоўваючы хваробу таварыша А. А. Жданова, няправільна дыягнаставалі яго захворванне, утаўшы наўныя ў яго іфарт міякарда, наўналі прэфілаксаны гэтым дзякма захворванню ражым і тым самым умірлілі таварыша А. А. Жданова.

Следствам устаноўлена, што злачынцы таварыша А. А. Жданова і таварыша А. С. Шчыракова, няправільна прымянялі пры дозе лічэнні магнадэмачы лекавыя сродкі, якія пачыналі губіць яго рэжым і давалі яго такім шляхам да смерці.

Урачы-злачынцы стэраліся ў першую чаргу падаваць ападок савецкіх кіруючых ваенных кадраў, вывесці іх са строю і аслабіць абарону краіны. Іны стэраліся вывесці са строю маршала Васілеўскага А. М., маршала Говарова І. А., маршала Юнева І. С., генерала арміі Штэменку С. М., адмірала Леўчанку Г. І. і другіх, аднак арышт расстроіў іх зладзейскія планы і злачынцам не ўдалося дабіцца сваёй мэты.

Устаноўлена, што ўсе гэтыя ўрачы-злачынцы, якія сталі выніткам чалавечкага роу, растапалі сваяшанні сцяг навукі і агнабілі чысьце дзячоў навуку, — асталіся ў наёмным агентах у замежнай разведцы.

Большасць удзельнікаў тэарыстычнай групы (Воўсі М. С., Юган М. Б., Фельдман А. І., Грыштын А. М., Зінгер Я. Г. і др.) былі звязаны з міжнароднай ўрачскай буржуазна-нацыяналістычнай арганізацыяй «Джойнт», створанай амерыканскай разведкай і іншымі імпіеўска-амерыканскай разведкай і іншымі зааказання матэрыяльнай дапамогі ўзр'ям у іншых краінах. На самай-жа справе гэтая арганізацыя праводзіць пад кіраўніцтвам амерыканскай разведкі шырокую імпіеўска-амерыканскай разведкай і іншымі зааказання матэрыяльнай дапамогі ўзр'ям у іншых краінах. На самай-жа справе гэтая арганізацыя праводзіць пад кіраўніцтвам амерыканскай разведкі шырокую імпіеўска-амерыканскай разведкай і іншымі зааказання матэрыяльнай дапамогі ўзр'ям у іншых краінах.

Другія ўдзельнікі тэарыстычнай групы (Вінаградцаў В. Н., Юган М. Б., Егорцаў П. І.) аказаліся даўнішнімі агентамі англійскай разведкі.

Следства будзе закончана ў бліжэйшым часе. (ТАСС).

Пад сонцам свабоднай Манголіі

Так названы зборнік апавяданняў і апавесцей у перакладзе з мангольскай мовы, выпушчаны выдавецтвам замежнай літаратуры. У прамове выдавецтва адзначае, што «перамога мангольскага народа ў барацьбе супраць феадалізма, супраць імпіеўскай захопніцкай, за сваю дзяржаўнасць, эканамічны росквіт і культуру мае вялікае міжнароднае значэнне, бо на прыкладзе Манголіі бліскача пацвердзілася вучэнне Леніна — Сталіна аб магчымасці некапіталістычнага развіцця адсталых краін пры брацкай дапамозе краіны пераможнага сацыялізму».

Да нацыянальна-вызваленчай рэвалюцыі 1921 года літаратура Манголіі ведала толькі тры жанры: юрл (добрапажаданне), мактал (панегірык) і улігер (паўчванне). Цяпер жа пісьменнікі Мангольскай Народнай Рэспублікі паспяхова развіваюць форму сатырычных вершаў, ствараюць вялікія і складаныя па кампазіцыі паэмы, пішуць вострыя фельетоны і памфлеты, апавяданні і апавесці, нарысы, межуары, аўляюцца аўтарамі шматлікіх драм і камедый.

Таму складальнік зборніка меў магчымасць выбраць з разнастайных твораў мангольскіх аўтараў апавяданні і апавесці, якія адлюстроўваюць амаль усе бакі жыцця краіны: стары быт, страшны ў сваёй тупой засланенасці («Сям'я беднага арата» Ц. Дамдін Суруна, «Пастух Найдан», «Бодад і Самбу» Д. Цэбэгміда і інш.), разнавольную працу арата («У юрце жывя-

вада» Д. Дэдэндоржы, «Абодва — мае сны» Ц. Дамдін Суруна, «На новым стойбішчы» Д. Даржы), ішчаслівае і радаснае жыццё вучнёўскай моладзі («Вучань Гаубета» Д. Цэбэгміда), ападыты з жыцця і барацьбы Народна-рэвалюцыйнай арміі, якія стаіць на варце свабоды і незалежнасці сваёй радзімы, на варце ўсеагульнага міру і бяспекі народаў («Аюшы» Д. Санга, «Цудоўны амулет» Л. Бадарчы, «На варце міру» Ц. Уламбаяра і інш.).

Характэрная асаблівасць літаратуры новай Манголіі — непасрэдная блізкасць да фальклора, шчыльная сувязь з народнымі казкамі. Таму мова многіх яе твораў — мова жывого, вобразнага, музычна-выразнага народнага сказа. Так напісаны лепшыя творы новай мангольскай прозы — апавесць Ц. Дамдін Суруна «Адвернутая дзяўчына». Апавесць увайшла ў зборнік пад назвай «Сям'я беднага арата». Апавяданне-ж Д. Цэбэгміда «Пастух Найдан» амаль цалкам пабудавана на песеннай інтанацыі, і яго сваёасаблівая мова часта пераходзіць у вершы.

Адным са значных твораў, што склалі зборнік, аўляецца апавесць «Сям'я беднага арата» — ваялікае эпічнае палатно, якое адлюстроўвае гісторыю двух пакаленняў самі беднакоў. Пачатак гэтай гісторыі бара ў мінулым дзярволюцыйнай Манголіі — у часах панавання беспра-светнага жабрацтва, страгнага цемрашальства, жорсткай феадалічнай эксплуатацыі, а канец — у нашых днях, у сучаснай Манголіі, краіне разнавольных людзей, якія будуюць новае грамадства і новую культуру.

Апавесць Д. Санга «Аюшы» можна назваць раманам у мініятуры. Дзея яе пабудавана кінематаграфічна, таму сама апавесць становіцца надобнай на кінаэкраны. Спачатку паказваюцца светлы, утульныя пакой настаяніцы Бурмы, нявесты баіца матарыяльнай брыгады Аюшы. Затым — зацігнуты сеткай дажджу Калганскі тракт, дзе развіваюцца баявыя дзеянні падраздзялення мангольскай Народна-рэвалюцыйнай арміі, якая выступіла ў 1945 годзе разам з Савецкай Арміяй супраць японскага імперыялізма. Далей — штаб мангольскай часткі. Аўтар малюе японскі паліцэйшты штаб аднаго з самых крывавак генералаў Камазакі, натхніцеля грабнякоў і разбою ў Мухдэне, Калгане і многіх іншых гарадах, за задачу якога было забіць сорак тысяч мірных манголаў і кітайцаў. Усе гэтыя эпизоды шчыльна звязаны адзін з другім, арганічна перапліваюцца дзеяннем, у цэнтры якога — геранічны патамі Аюшы, што ваяў і японцаў з маста — ключовай стратэгічнай пазіцыі іх абароны.

Апавесць «Аюшы» — твор пра любоў мангольскага народа да радзімы, пра яго гатоўнасць на любыя паяжскі і ахвары дзея свабоды і незалежнасці сваёй дзяржавы, дзея міру і бяспекі ўсіх народаў.

Тэма барацьбы за ўсеагульны мір гучыць і ў вялікім апавяданні Ц. Уламбаяра «На варце міру».

Ліпень 1948 г. Падпісальнік камітэўска-скіх войск, які праславіўся крывавамі расправамі над безбройнымі дэманстрантамі, атрымаў загад парушыць граніцу Мангольскай Народнай Рэспублікі і любой ценой захапіць жывымі мангольскіх пагранічнікаў. Імпіятарам аператцыі аўляецца прадстаўнік гамінданаўскага камандавання пав. Х.

«Для чалавека, які нарадзіўся ў Амерыцы, для якой, — дымчана заўважэ ён, — аўсім не важна, хто яго маці і бацька! Увесь свет, увесь аўсім шар павінен належаць нам, амерыканцам!.. Мы захопім ворага чужымі рукамі. Паўна, ніхто не даведзецца, што ўсё гэта — справа рук амерыканцаў. Бо Манголія і Амерыка размешчаны на розных кантынентах... Злучаныя Штаты тут ні пры чым. Чагтоўскі хітра ўсё падстроена!»

І вось узброены амерыканскімі вінтоўкамі і кулямэтамі атрад гамінданаўскага падпалкоўніка, які складаецца з 150 адетых кітайскіх крмыналінікаў, выконваючы волю Вашынгтона, нападае на мангольскі пагранічны поет, што ахоўваецца 9-цю пагранічнікамі. Але падпалкоўніку не ўдаецца захапіць жывымі вивоўнага мангола. Калі ў пагранічніцкай калчавішча патроны, героі падрываюцца на ўласных гранатах. Падмацванне, якое прышло з заставы, проміць гамінданаўскую банду. Цяжка ранены падпалкоўнік пасылае пану Х. сваё апошняе дапісанне: «Ваш загад, на якому нас паслалі парушыць мангольскую граніцу, будзь раўназначны смерці. Вы зрабілі найважнейшае глупства. Ідзіце і дадзіце аб гэтым сваёму неразумнаму гаспадару ў Вашынгтоне. У гэтым жыцці я з вамі ўжо не сустрэнуся. Таму я так і пішу».

Аўтар з вялікім веданнем справы стварае карціны жыцця заставы, небяспечнай і высокароднай працы пагранічнікаў у імя бяспекі радзімы і абароны ўсеагульнага міру, з вялікай цэльнай малое вобразы простых людзей, звязаных моцнай саўдацкай дружбаў, людзей, якія мужна аддалі жыццё дзея пагратычнага абавязку. Народ

не забіў сваіх героў. Кожны вечар на паверні, калі камандіраў называе імёны заўважлівых, малоды пагранічнік, які стаіць у першым радзе са сцягам у руках, на ўвесь годзе адказвае:

«Герой Мангольскай Народнай Рэспублікі, пагранічнік Такшы загінуў, абаранячы мірныя граніцы нашай радзімы!»

Апавесць прысклута блізкай упэўненасцю ў перамогу ўсеагульнага міру. Таму так эпічна спакойнае заключэнне радзі твора:

«Паранейшаму спакойна цякла рэчка Будун-Харгайт... Паранейшаму былі нікімі іе берат і паранейшаму на іх сталі дазор. Дазор на гэтым месцы будзе стаць да таго часу, пакуль не зоймецца зара міру над усёй аўляй, пакуль над светам не ўзойдзе светлае сонца камунізма».

Шчыраць і цэльна пачуццёў — вось што характэрна перш за ўсё для твораў зборніка. Асабліва захапіла маленькае апавяданне, больш правільна — лірычны верш у прозе пісьменніцы С. Удал «Дзяўчынка на руках у Сталіна».

Пісьменніца расказвае, што ёй з маленька палюбілася карцінка, «на якой вялікі Сталін з бацькоўскай усемкай трымае на руках прыгожаўку, чарна